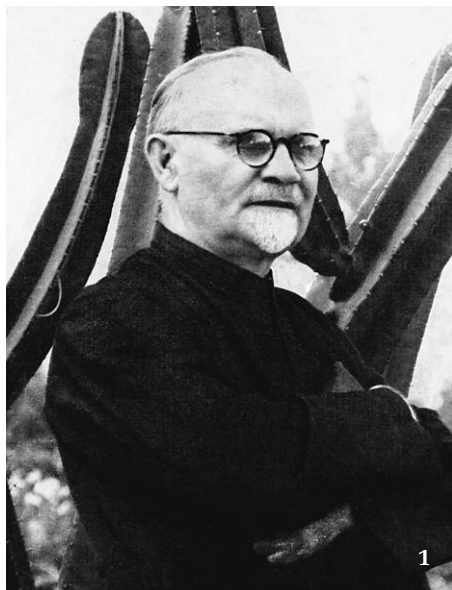

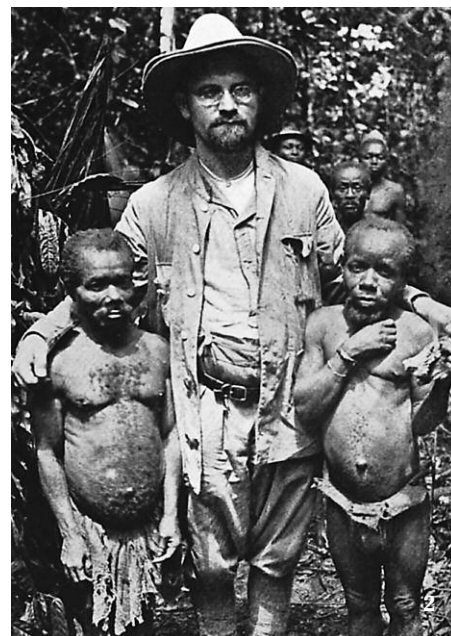
Pavel Jáchym Šebesta (1887–1967)

Pavel Jáchym Šebesta se narodil 20. března 1887 v obci Pietrowice u Racibórze v dnešním polském Slezsku. Ve svých 18 letech se ale přestěhoval do Mödlingu u Vídně, kde studoval filozofii a katolické bohosloví, aby zde byl coby člen řeholnicko-misijní Společnosti Božího slova po 6 letech vysvěcen na kněze. Kromě duchovní činnosti jej na Vídeňské univerzitě zaujala archeologie, egyptologie a také antropologie. V r. 1911 odjel na první misijní pobyt do Mosambiku, kde působil v okolí řeky Zambezi. Po vstupu Portugalska do první světové války byl ale jako rakousko-uherský občan na území jeho tehdejší kolonie zatčen a deportován do Portugalska, kde se věnoval etnografii a studiu afrických jazyků. Po válce, kdy bylo jeho rodné město ponecháno ve Výmarské republice, přijal československé státní občanství.

Šebestova antropologická dráha začíná ve 20. letech 20. stol. při jeho expedici do jihovýchodní Asie studiem tamních negritů, především Semangů. Zdá se, že právě zde ho zaujali malí obyvatelé tropických deštných pralesů, které během dalších pěti expedic studoval, hlavně na území Afriky. Patrně nejvýznamnějším a dodnes celosvětově uznávaným dílem historického významu je *Anthropology of the Central African Pygmies in the Belgian Congo*, které publikoval společně se svým vídeňským kolegou Viktorem Lebzelterem v r. 1933. Český antropolog prof. Jiří Malý v r. 1948 o této práci napsal: „Je to dílo jedinečné, zcela původní, obsahující spoustu vědeckého materiálu a dat, které dlouho zůstane dílem základním a vyčerpávajícím.“ Neméně důležité jsou jeho třísvazková *Die Bambuti-Pygmäen vom Ituri* (1938) nebo kniha *Pygmäen-Völker der Erde* (1952). Po druhé světové válce se Šebesta stal profesorem etnografie na Vídeňské univerzitě a v té době se začal soustřeďovat také na jazyky pygmejských populací.

Ke cti Pavla J. Šebesty je třeba přičíst, že se kromě psaní vědeckých monografií věnoval popularizační činnosti, jejímž prostřednictvím dokázal širokému čtenářstvu přiblížit nelehký život v tropických pralesech – např. knihami *Mezi nejmenšími lidmi světa* (Mladá fronta, Praha 1959) nebo *Z přítmi pralesa* (Česká grafická unie, Praha 1927). Obohatil sbírky světových muzeí cennými exponáty; i Hrdličkovo muzeum člověka PĚF UK vlastní studijní materiál afrických pygmejů – jde o kosterní materiál, fotografie, ukázky iniciačního chování a především unikátní sádrové odlitky, které v letech 1936–37 výtvarně zpracoval akademický sochař Miloslav Beutler.

1 Pavel Jáchym Šebesta, Ruanda (nyní Rwanda, 1955). Foto J. Jadin, z archivu Hrdličkova muzea člověka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy

2 Mezi pygmeji, kolem r. 1930. Šebesta studoval především africké pygmeje a svými výzkumy zasáhl široké spektrum vědeckých poznatků, nejen biologického, ale i etnografického a lingvistického charakteru. Z archivu redakce

Pavel Jáchym Šebesta zemřel 17. září 1967 v Mödlingu ve věku 80 let. Ačkoli česká antropologie na tohoto muže světového významu někdy poněkud neprávem zapomíná, jeho práce z 30. let 20. stol. se objevovaly a objevují ve významných studiích pozdější generace antropologů věnujících se nejmenším lidem této planety (např. Colina Turnbulla, Serge Bahucheta, Alaina Fromenta, Mitsuo Ichikawy, Roberta Baileyho nebo Barryho Hewletta). Opravdu málokdo se může těšit titulem *baba wa Bambuti* (otec trpaslíků), který vzácně uděluje jedna z nejprestižnějších univerzit kdesi v srdci tropických deštných pralesů.

Josef Maria Brožek (1913–2004)

Rodák z Podolí u Mělníka již v raném dětství nabýval životní zkušenosti na Sibiři, kde jeho otec pracoval v továrně na železniční vagony. Rodina se často stěhovala, středoškolská studia Josef Maria Brožek dokončil v Brně, psychologii vystudoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1937). Cennou přípravu pro další život mu poskytlo první zaměstnání psychotechnika, dnes bychom řekli psychologa práce, na které nastoupil v Baťových závodech ve Zlíně. Zde získal i zkušenosti v odbočce Biotypologické společnosti.

Na podzim 1939 odešel v rámci postgraduálního studia v oboru aplikované psychologie do Spojených států amerických. První roky zde měl dost těžké a na živobytí si vydělával mytím nádobí v jedné newyorské restauraci. Po válce se do Československa již nevrátil. Působil dlouhá léta (1941–59) na univerzitě v Minnesotě (Laboratory of Physiological Hygiene, School of Public Health), kde postupoval od asistenta až k pozici profesora. Tato životní etapa byla pro J. M. Brožka jako antropologa nejvýznamnější. V týmu prof. Ancela Keyse mladý Brožek pracoval na

problematice, která souvisela s potřebami armády. Šlo o zkoumání vlivu dlouhodobého hladovění na organismus člověka a navození stavu podvýživy s následnou nutriční rehabilitací a zjišťování důsledků pro zdraví a chování. Studie známá jako minnesotský pokus byla provedena na 27 dobrovolníků a pochybuji, že by dnes získala povolení etických komisí. Zde se odborný zájem protnul s aktivitou slavného českého antropologa Jindřicha Matiegky (viz článek na str. CXVIII této Živy). Josef Brožek narazil na tehdy nepřítel známou Matiegkovu publikaci *The testing of human efficiency* (1921). V ní nalezl, co potřeboval. Obsahovala neinvazivní metodu, jak studovat změny tělesného složení živého člověka na základě zevních rozměrů a kvantitativních vztahů podílu kostry a měkkých tkání, tedy svalů a tuku. V kontextu studie o podvýživě upoutal způsob měření podílu tuku v těle a změny hustoty